

**Борис Р. Братина\***

*Универзитет у Приштини са привременим седиштем у  
Косовској Митровици, Филозофски факултет, Катедра за  
филозофију Косовска Митровица (Србија)*

**Оксана А.Братина\*\***

*Санкт-Петербуршки државни универзитет Центар  
медиафилозофи, Санкт-Петербур (Руска Федерација)*

## **МАРКС: ИМА ЛИ “КЛАСНЕ БОРБЕ” У САВРЕМЕНОСТИ?**

Мало је филозофа, можда нема ни једног, који су више оспоравани а ипак табуизирани као Маркс. Није потребно бити марксист да би се тога било свесно. То што обележавамо двестогодишњицу његово рођења и 170 година од првог издања *Манифеста* ... ништа на томе не мења. Он је први пут стигматизован још за живота и све до 1917. године, па је онда критикован и демантован до краја времена *welfare state*-а (дакле, до краја седамдесетих), бачен у прошлост са проглашавањем и установљавањем New World Order-а, затим поново актуелизован од кризе 2008. То се не односи само на широку јавност већ једнако тако и на струку, којој је у њеној институционализованој форми ништа лакше него да се прави да “слон није у соби”.

Гомила безначајних писаца не види да је то величанствено филозофско дело, са свим својим манама, и даље живо и интегрисано (колико је то могуће) у систем доминације као

---

\* bokibor@yahoo.com

\*\* shtaynshtayn@gmail.com

и у оно што му се супротставља. “Мали су погнули главе, па не чују трубе и не виде сједе што воде”, рекао би песник.<sup>1</sup> Пошто су остали само “мали” после растурања левице у целој Европи, а мудре вође уклоњене, они су се организовали по систему “два лоша убише Милоша” и ево живе и лоше пишу о бољима од себе. Оно што се десило са српским марксистима, десило се готово свуда у свету; они су се преобукли углавном у проевропске демократе и, поред осталих зала, здушно се залагали за бомбардовање Србије, тада једине слободне земље у Европи. Један од промарксистичких шездесетосмаша, да му име не помињемо, лично је те 1999. издао наређење за тај злочин и то са места генералног секретара НАТО пакта. Тако су бивши марксисти постали убице народâ, чиме је целокупна идеја западне левице сасвим изневерила своје историјско посланство.

Та издаја Марксовог учења, у свом последњем чину, почиње седамдесетих када су Енрике Берлингер и Сантјаго Кариљо (бивши шефови комунистичких партија Италије и Шпаније) патентирали “еврокомунизам” и објавили да у ствари одустају од борбе против капитализма, постајући “партнери” система експлоатације – Жорж Марше (КПФ) то није прихватио. Ти “бивши”, и марксисти и тзв. левичари, у духу правих снобова (*sine nobilitate*) као вукови бацили су се на растурање држава и народа који нису схватили да је још пре 1991. историјско клатно кренуло удесно, па су се приклонили “струји” и једнако снажно до данас подржавају квази-либерални поредак. Њихова “еволуција” ишла је даље: од бораца за “слободу” до најновијег утапања у сорошевску левицу-по-потреби која није никаква левица, јер у паузи од бриге за народе које уништавају “корумпирани диктатори”, брину једино за права педера као да је педерастичка нешто нормално (они мисле природно), а не дубоки пад мушкарца у сваком смислу (што потврђују практично сва значајна социолошка истраживања XX века). Уз то, све је то прожето завишћу и грабежљивошћу.

Када је све тако отишло у пропаст, зашто да ми данас уопште говоримо о Марксу? Због “обљетница”, или можда ипак има још нешто због чега је његово учење историјски

1 Хаустор, *Трећи свијет*, “Патуљци у вргу”, Југотон, Загреб, 1983.

материјализам опасан за “реформе новог либералног поретка”? Нико не може спорити да Марксова “радна теорија вредности” поседује експланаторни потенцијал, упркос свим технолошким напрецима у производњи, роботизацији, дигитализацији и интердисциплинарности. Још је Роза Луксембург показала “да опстанак капитализма зависи од континуиране интеракције са некапиталистичким начинима производње”<sup>2</sup>. Значи, нема капитализма без своје супротности са којом је нераздвојно везан. Али, савремени капитализам хоће да буде глобалан, без своје супротности. То је суштинско питање: може ли нешто сасвим несавршено без свога Другог? Тим пре јер ако је “Новац ... посредник, поседник између потребе и предмета, између човјекова живота и средства за живот. А оно што ми посредује је *мој живот*, то ми посредује и постојање других људи. То је за мене *други човјек*.” И пре тога: “Отуђење се исто тако појављује у томе што је *моје* животно средство средство другог, што је оно као *моја жеља* недоступан посјед *другог*.”<sup>3</sup> Другим речима, капитализам је *немогућ без свог Другог, униженог, подјармљеног и без шансе, данас као и увек*.

Пошто је, “класа за себе саму”<sup>4</sup>, по мишљењу многих престала да постоји, а “Филозофија беде”<sup>5</sup> се увек-већ устоличила, можемо мислити да је класна борба изгубила свој историјски значај, али то није тачно нити истинито. Класна борба је прешла на вишу раван – она је постала глобална. Другим речима, класна борба напустила је подручје државе. То збуњује многе. Неки су отварају питање револуционарног субјекта, неки су негирали да он у садашњости постоји, јер је тзв. радничка класа постала мањинска у савременој подели рада. Кажу разочарани: “радничка класа одлази и рај, па, па пролетери”<sup>6</sup>. Али, разочарани западњаци су једно, а борбе широм света конституишу нову борбу. Сада више нема праве класне борбе на западу. Кажу, пропао је просветитељски

2    Бранко Милановић, 29. 12 2017, <https://pescanik.net/kapitalizam-posle-kapitalizma/>.

3    Карл Маркс, *Економско-филозофски рукописи из 1844.*, Београд, Просвета-БИГЗ, 1977(1) стр. 90 и стр. 83.

4    Карл Маркс, *Биједа филозофије*, Београд, Просвета-БИГЗ, 1977(2), стр. 103.

5    Прудон Пјер Жозеф, *Филозофија бед*, *Système des contradictions économiques ou Philosophie de la misère*, (<https://www.scribd.com/document/397453948/Konstantin-Melnikov-Wikipedia-The-Free-Encyclopedia>), 1846, стр.12.

6    Хаустор, *Трећи свијет*, “Радничка класа одлзи у рај”, 1984.

пројект у име “опимизације перформанси”<sup>7</sup> тако да нема ни еманципације, нити борбе за права обесправљених и експлоатисаних. Чак и савремени социјални покрети типа *yellow vests* бивају разнородни по идејама које носе, са често противречним интересим, више представљају неакртикулисани вапај за правдом (или за повећањем плате за “100 евра месечно”<sup>8</sup>. Међутим, као да се исправном показује Маркузеова оцена од пре 50 година, наиме да је од 1945. револуција немогућа у империјалном центру, на улицама “у Паризу, Лиону или Тулузу, у Милану, Торину или Болоњи”.<sup>9</sup> Сматрамо да је то данас сасвим видно, а да је Маркузеу само недостајала глобална визија како би видео овај померај класне борбе од подручја државе/нације на светски ниво.

Тај померај нипошто није изведен простом транслацијом нивоа, јер променили су се конкретни актери и носиоци класне борбе. Ово прати један осмотички процес деклинирања глобалног капитализма и на другој страни наступања тзв. *emerging economies*. У том смислу, иако у свакој од држава или нација и даље постоје сви облици класне неједнакости и супротности, само као више или мање пацификовани, вртоглаво повећање материјалних разлика унутар западног центра повлачи за собом једну нову глобалну поларизацију, која све више постаје место сукоба. Данашње “неједнакости су највеће у историји човечанства”.<sup>10</sup> Тај процес увећања разлика, боље рећи његов последњи историјски замах, познато је, започео са неолибералним политичким наступом тачеризма и реганизма (иза чега је стајала економска доктрина Милтона Фридмана), па као што су на западу богати постали још богатији а сиромашни још сиромашнији, аналогна појава се одразила/пренела на све државе појединачној у том смислу на “цео свет”. То показује разлика у потрошњи становништва земаља; хоће се да се фомира је нови, усавршени и свевидећи колонијални систем, праћен рефеудализацијом и *post-truth* стањем. Ни криза од 2008. ништа није променила у главама оних који носе политичку страну овог напора да се овлада “целим светом”, као ни у главама економиста (част изузецима,

7 Франсоа Лиотар, *Постмодерно стање*, Братство-јединство, Нови Сад, 1988, стр. 6

8 E. Macron, *Russia Today*, 10.12.2018.

9 Херберт Маркузе, *Совјетски марксизам*, Глобус, Загреб, 1983, стр. 46.

10 Mitch Feirstein, *Russia Today*, “Keiser Report”, 21.02.2019.

попут Луиђина Брунија, “новој аустриској школи” и сличнима) који се старају да се од “новог неолибералног Рах Americana” као пројекта нипошто не одустаје.

На другој страни, због неувидљивости показатеља који говоре о извесној пропасти тог “пројекта” и немогућности одустајања од главног циља, а то је репродукција односа моћи, показује се да је Лењин био у праву тврдећи да “у борби за привредну територију” империјалистичка привреда увек завршава као “ратна привреда”.<sup>11</sup> Таква природа капитализма додатно увећава ову нову глобалну поларизацију пренапрежући костелацију између држава метрополе и периферије. Стратегија сабијања земаља које су *emerging economies* постала је много важнија од сопственог развоја западне империје – цивилизација запада, у разлици спрам западне цивилизације у целини, поново показује своје разбојничко лице, али га овог пута све више препознају од раније. Бразил се поново ставља под узде, Јужноафричка Република се ограничава, а Индија се бескрајно уцењује. Исто се хоће са Кином и Русијом, али западу ту баш не полази много тога за руком. Запад је постао зависан од рата, смене легалних режима, старе добре пљачке, fake реалности; највећи новац остварује се продајом оружја. Ипак, ништа то не помаже да се смање напетости, оне се напротив повећавају до нивоа кубанске кризе и све је више места отпора, пошто нико више неће да свој плод баца у незасита уста модерне, те двеста година старе мешине, која што се више пуни утолико јој све више треба.

Зато можемо рећи да Марксова идеја о класној борби није превазиђена. Она је само променила место свог одлучујућег збивања, па су сепроменила њена средства и актери. Тако, без неких нарочитих апроксимација или уз њих, тврдимо да се у ултимативној садшњости класна борба на светском нивоу води између народа-буржуја и народа-пролетера. Тежиште борбе против експлоатације, борбе за живот и слободу, сада има егзистенцијалну глобалну емфазу. Ми не тврдимо, то треба да је јасно, да не постоје и други облици класне борбе, стари и нови, него да је њен фокус измештен у неки нови облик, са другим носиоцима борбе. Они теоријски нису предвиђени

11 <https://www.radnickaborba.org/wp-content/uploads/2012/06/V.-I.-Lenjin-Imperijalizam-kao-najvisistadijum-kapitalizma.pdf>, стр.41.

и не припадају “цивилизованим народима” “старе Европе” него “варварским и полуварварским” народима.<sup>12</sup> Они су прави Други запада: прљави, неоразовани, зли, склони диктатури и тоталитаризму, без изражене индивидуалне субјективности, корумпирани и припадају онима који немају историјских шанси због заосталости у развоју, а не хомосексуалци и трансцендери – једино што то треба разумети као пројекцију западног човека, јер се по старом рецепту управо Други оптужује за сопствене фантазме и дела. Да, такви се дижу против “најнапредније цивилизације” и хоће да је униште као такву цивилизацију. И то су исти они који (укупно узев) живе, раде и умиру у најгорим условима, са најсуровијим газдама/узурпаторима – једном речју, пролетери. Тако Маркс у погледу класне борбе остаје историјски актуелан упркос расистичкој претпоставци о актерима и месту револуције.<sup>13</sup>

Што би Срби рекли: “Жив је Маркс, умро није”.

### Литература

Братина Оксана, Братина Борис, Социолошки преглед 2-2018, “За нови манифест”, ССД, ИДН, ИКСИ, Београд, стр. 586-606.

Лењин Владимир, Империјализам као највиши стадијум капитализма (<https://www.radnickaborba.org/wp-content/uploads/2012/06/V.-I.-Lenjin-Imperijalizam-kaonajvisi-stadijum-kapitalizma.pdf>).

Лиотар Жан-Франсоа, *Постмодерно стање*, Братство-јединство, Нови Сад, 1988.

Маркс Карл, *Манифест комунистичке партије*, 1976, Нови Сад, Будућност.

---

12 Карл Маркс, *Манифест комунистичке партије*, Нови Сад, Будућност, 1976, стр.7, 13, 14.

13 Ми овде Маркса нећемо даље оптуживати за тај расизам, иако је он присутан и на другим местима у његовим списима. Тај расизам можда се још и више примећује код Енгелса. Овде то даље не развијамо, сматрајући да су и њих двојица, дакле не као оснивачи комунизма него као окцидентални мислиоци, а и комунизам је доследна окцидентална идеја, били неостљиви на ту не тек константу нијансу цивилизације од Берлина до Лос Анђелеса. На другом месту то питање смо детаљније експлицирали (Братина, 2018, За нови манифест, стр. 586-606).

Маркс Карл, *Бијезда филозофије*, 1977(2), Београд, Просвета-БИГЗ.

Маркс Карл, *Економско-филозофски рукописи из 1844*, Београд, Просвета-БИГЗ, 1977(1).

Маркузе Херберт, *Совјетски марксизам*, Глобус, Загреб, 1983.

Милановић Бранко, (29. 12 2017, <https://pescanik.net/kapitalizam-posle-kapitalizma/>).

Прудон Пјер Жозеф, *Филозофија беде*, 1846, *Système des contradictions économiques ou Philosophie de la misère*, (<https://www.scribd.com/document/397453948/Konstantin-Melnikov-Wikipedia-The-Free-Encyclopedia>).

Хаустор, *Трећи свијет*, “Патуљци у врту”, Југотон, Загреб, 1983.

Mitch Feirstein, *Russia Today*, “Keiser Report”, 21.02.2019.